

Novinky zahraniční knihovnické literatury

73. AARONS, John

Hurricane : Nature's Weapon of Mass Destruction [Hurikán : destruktivní síla přírody] / John Aarons
In: Intern. Preservation News. – [Paris]. – 0890-4960. – č. 31 (2003), s. 11–18. Souběž. text v angl. a ve franc.
Hurikány (uragány), tropické cyklony, které se vyskytují v podobě gigantických tornád, jejichž rychlost může dosáhnout až 118 km/h, bývají doprovázeny velmi silným větrem, dlouhotrvajícím deštěm způsobujícím záplavy a bouřkou, takže představují nebezpečí totální destrukce postižené oblasti. Postihují především území Karibiku, Střední Ameriky a některé jižní státy USA, někdy též severovýchodní pobřeží USA a Kanadu. Vytvářejí se v tropických klimatických podmínkách od června do listopadu. Kvůli jednoznačné identifikaci se začaly od roku 1979 pojmenovávat osobními jmény. Jsou tím nebezpečnější, že se rozvíjejí velmi rychle a jejich trasy lze předvídat jen s velkou přibližností. Hurikán Gilbert, první ze série velmi ničivých hurikánů 20. století, způsobil v září roku 1988 velké škody na Jamajce, kde se přehnal po celé délce ostrova (230 km), a síla větru, která dosáhla 296 km/h, v pobřežních oblastech zvedla téměř třímetrovou přílivovou vlnu. Hurikán zabil jen na Jamajce 26 lidí (celkem bylo v deseti zemích regionu včetně Střední Ameriky a některých území USA 318 obětí), stovky tisíc lidí zůstaly bez domova, 40 % domů bylo zničeno, pozemní komunikace se staly neprůjezdnými a zemědělská půda byla totálně zdevastována. V situacích takového bezprostředního ohrožení je nejdůležitější lidský život. Knihovní sbírky mohou být ochráněny pouze na základě pečlivého plánování, předvídatosti a prevence. Autor článku, archivář jamajské vlády (a v letech 1992–2002 ředitel Národní knihovny Jamajky), upozorňuje na zálužnost hurikánů. Tyto živelní pohromy Jamajku v uplynulém století dvakrát zdevastovaly (1951 a 1988), kvůli časovému odstupu však v druhém případě nebylo možno při organizaci záchranných prací spoléhat na přímou zkušenost lidí. Většina ztrát nastala kvůli nedostatku znalostí i materiálních prostředků, protože ostrovní státy Karibiku jsou většinou státy rozvojovými. Navíc míra devastace infrastruktury byla taková, že nebylo možno použít obvykle doporučené metody a prostředky (např. kvůli totálnímu výpadku elektřiny nebylo možno zmrazit promáčené dokumenty, náhradní zdroje musely být použity pro záchranu potravin a léků). Za vytrvalého deště (po přechodu hurikánu déšť trval tři týdny) a chybějící elektřiny nebylo možno použít klimatizaci ani kontrolovat mikroklima v objektech. Tvorbou a distribucí pokynů pro záchranné práce byla pověřena Národní knihovna, protože vládní budovy byly poničeny, postiženy byly i regionální instituce zabývající se řízením knihoven. Pracovníci Národní knihovny spolupracovali s rozhlasem a také navštěvovali postižené instituce a podávali na místě rady a pokyny. Jejich zkušenost je taková, že mnoho úsilí nemělo náležitý efekt, protože lidé nebyli v dané situaci psychicky schopni čelit problémům, zejména identifikovat dokumenty první důležitosti. Vymstilo se zanedbání preventivních opatření. Hurikán Gilbert dal knihovníkům, archivářům a ostatním informačním pracovníkům lekci v otázce příprav a boje proti živelním pohromám. Hurikány jsou stále častější a ničivější a vzhledem k oteplování planety se předpokládá jejich častější výskyt, otázka prevence nabývá proto obzvláštní důležitosti. Plný text článku je na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>, resp. na <http://www.ifla.org/VI/4/news/ipnn31.pdf>.

74. BORM, Julien van

De l'avenir des BU [O budoucnosti univerzitních knihoven] / Julien van Borm
In: Biblioth que(s) : Revue Ass. Bibl. Français. – [Paris]. – 1632-9201. – č. 7 (2003), s. 17–19.
Příspěvek přibližuje současný stav a řízení univerzitních knihoven v Belgii (ve vlámském regionu). Knihovny jsou zde organizovány různým způsobem – od úplné decentralizace na univerzitě v Gentu (<http://www.ugent.be/>) přes řízenou (částečnou) decentralizaci (zřejmě s určitou autonomií knihoven fakult a vědeckých středisek – pozn. red.) na univerzitě v Lovani (Louvain, <http://www.ucl.ac.be/>) až k úplné centralizaci (Antverpy – <http://www.ua.ac.be/> či Limburg – <http://www.luc.ac.be/>). Univerzity vzniklé po roce 1960 (Brusel, Antverpy a Limburg) vytvářejí spíše centralizované struktury řízení. Centrální vlámská správa (vláda) se snaží podporovat sdružování univerzit a vysokých škol, nemá však žádnou pravomoc ohledně přidělování financí knihovnám. Ty jsou v tomto směru zcela závislé na svých mateřských univerzitách. Výjimku tvoří významné vládní subvence na nákup elektronických dokumentů a přístupů do bibliografických a plnotextových databází, které se realizují prostřednictvím konsorcia Elektron (<http://www.libis.be/vowb/elektron.html>). Částečně se tak řeší problém přemrštěné výše předplatného časopisů (uveden příklad univerzity v Antverpách, která v letech 1995–2002 ve svém rozpočtu zdvojnásobila částku na akvizici, přičemž počet nakupovaných titulů se snížil). Co se týká automatizace, vlámské univerzitní knihovny nejsou napojeny na systém PICA. Automatizované knihovní systémy, které používají, byly vyvinuty na místě – Dobis-Libis v Lovani, VUBIS v Bruselu, Brocade v Antverpách atd. Péči univerzit v Lovani a Antverpách byly vybudovány sítě LibisNet a Anet, do nichž se postupně zapojují další specializované knihovny; do sítě Anet se v roce 2003 zapojila také síť městské knihovny v Antverpách. Kooperace mezi univerzitními

knihovny započala již začátkem 70. let 20. století. Existuje iniciativa COBIRA (Conférence nationale des bibliothécaires des universités et de la Bibliothé que royale), která má za úkol zejména rozvíjet belgické souborné katalogy (ANTILOPE pro periodika – <http://lib.ua.ac.be/ANTILOPE/>, Collectieve Catalogus van België/Catalogue Collectif de Belgique – CCB – pro monografie) a meziknihovní výpůjční služby (systémy IMPALA – <http://lib.ua.ac.be/IMPALA/> a VIRLIB – <http://lib.ua.ac.be/VIRLIB/>). Dalším počinem v rámci kooperace knihoven je založení (1992) Vlámské rady vědeckých knihoven (VOWB – <http://www.libis.be/vowb/> – iniciovala např. vznik zmíněného konsorcia Elektron). Dále jsou v článku nastíněny aktivity související se vzděláváním knihovníků a rozšiřováním či renovací stávajících prostor univerzitních knihoven.

75. FABIAN, Claudia

Bibliographic Control in Germany [Bibliografická kontrola v Německu] / Claudia Fabian

In: Intern. Cat. Bibliogr. Control. – [Frankfurt a. M.]. – 1011-8829. – 32, č. 4 (2003), s. 59–62. Lit. a pozn. 27.

V Německu nikdy neexistovala jedna národní knihovna, proto se na aktivitách spojených s univerzální bibliografickou kontrolou (UBC) podílí několik institucí: Staatsbibliothek zu Berlin (SBB, <http://staatsbibliothek-berlin.de/>), Deutsche Bibliothek (DDB, <http://www.ddb.de/>) a Bayerische Staatsbibliothek (BSB, <http://www.bsb-muenchen.de/>). Tyto tři instituce vytvářejí společně tzv. „virtuální národní knihovnu“. Německo používá vlastní katalogizační pravidla – Regeln für alphabetische Katalogisierung (RAK), pravidla pro tvorbu předmětových hesel – Regeln für den Schlagwortkatalog (RSWK) i vlastní výměnný formát – Maschinenlesbares Austauschformat für Bibliotheken (MAB). Před několika lety se rozpoutala bouřlivá diskuse na téma internacionalizace těchto pravidel a vyvstala otázka, zda by nebylo vhodnější přejít na celosvětově preferovaná pravidla AACR2 a formát MARC21. V současné době je tato otázka stále otevřená. Základnu pro UBC v Německu tvoří především souběžná německá národní bibliografie vytvářená DDB, dále databáze periodik Zeitschriftendatenbank (ZDB, <http://www.zeitschriftendatenbank.de/>) a šest německých souborných katalogů (např. Karlsruher Virtueller Katalog, <http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>). Hlavním iniciátorem tvorby retrospektivních národních bibliografií je BSB. V této souvislosti vznikly zatím dva velké projekty – Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts (VD16, <http://www.vd16.de/>) a Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts (VD17, <http://www.vd17.de/>), tedy národní retrospektivní bibliografie pokrývající produkci ze 16. a 17. století. Důležitou součástí systému UBC jsou soubory autorit. Jsou to Gemeinsame Körperschaftsdatei (GKD) pro korporace, Schlagwortnormdatei (SWD) pro věcné autority a Personenamendatei (PND) pro personální autority. Jsou tvořeny na principu kooperace, za jejich správu je zodpovědná DDB. Autorka všechny výše uvedené součásti systému UBC blíže popisuje a závěrem konstatuje, že německé knihovny mají na všech těchto úrovních k dispozici dostatečné nástroje (zejména nástroje pro konverzi) k tomu, aby byly i za situace pokračujícího používání vlastních katalogizačních pravidel schopny vysoce kvalitní mezinárodní kooperace.

76. GORMAN, Gary E.

Sustainable Development and Information Literacy : IFLA priorities in Asia and Oceania [Udržitelný rozvoj a informační gramotnost : priority IFLA v Asii a Oceánii] / Gary E. Gorman (za přispění Russela Bowdena a Elizabeth Reade Fongové)

In: IFLA J. – [München]. – 0340-0352. – 29, č. 4 (2003), s. 288–294. Lit. 15.

Stálý výbor IFLA pro Asii a Oceánii usiluje o dlouhodobý rozvoj informační gramotnosti jako příspěvku k trvale udržitelnému rozvoji této oblasti. Vzhledem ke špatné finanční situaci mnoha států tohoto regionu jde o složitý úkol. Chudé země se stávají ještě chudšími, neboť jsou drancovány silnějšími státy a jejich rozvoj se tak stává téměř nemožným. Klíčem k trvale udržitelnému rozvoji je informační společnost, ta však opět vyžaduje velké investice do informačních technologií a technologických inovací. IFLA hodnotí problém jako daleko hlubší. V roce 2002 zahájila projekt „Strategic Plan for Asia and Oceania, 2002–2003“, který si kladl za cíl „vytvářet příležitosti pro regionálně přizpůsobené vzdělávání a školení v knihovnách s hlavním zaměřením na vývoj informačních a komunikačních technologií (ICT)“. Program se ukázal jako neefektivní; bylo zjištěno, že nejde pouze o nákup technologií, ale také o obrovskou informační negramotnost, která v těchto zemích panuje. Lidé, kteří neumějí číst a neovládají jazyky, které jsou na internetu nejvíce používány, nebudou schopni internet používat, ani kdyby k němu měli přístup. Největší bariérou, a tedy tím, co svět rozděluje, tak není přímo informační společnost, ale informační negramotnost. Hlavní koncepcí by tedy mělo být budování společnosti znalostí (knowledge society, resp. knowledge societies) místo informační společnosti (information society) s dimenzí sociální, kulturní, ekonomické, politické a institucionální transformace, celoživotním (profesním) vzděláváním atd. Stálý výbor IFLA pro Asii a Oceánii se bude snažit zajišťovat příslušné vzdělávací programy a školení se zaměřením na informační gramotnost a pokračovat v asistenci při zefektivňování služeb knihoven, knihovnických sdružení a ostatních profesních skupin. Autor, vedoucí sekce IFLA pro Asii a Oceánii, se v článku zabývá změnami v chápání fenoménu rozvoje („collapse of the development myth“) a připomíná v této souvislosti zaměření prosazované novou prezidentkou IFLA Kay Raseroka, a sice „Knihovny pro celoživotní gramotnost“ (Libraries for Lifelong literacy), jehož součástí musí přirozeně být celoživotní rozvíjení informační gramotnosti, a to u řady profesních skupin: od knihovníků přes učitele až po veřejné činitele. IFLA k tomu využívá klíčového programu ALP (Advancement of Librarianship Programme; pozn. red.: od roku 2004 má program název Action for development through Libraries Programme, <http://www.ifla.org/VI/1/alp.htm>). Plný text článku (resp. vystoupení na kongresu IFLA v Berlíně 2003) je dostupný na <http://www.ifla.org/IV/ifla69/prog03.htm>.

77. CHOLDIN, Marianna Tax
How We Came Together [Jak jsme se sešli] / Marianna Tax Choldin
In: Slavic East European Inform. Res. – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 1 (2002), s. 5–12. Lit. 6.
Na úvod 5. mezinárodní konference knihovníků slovanských knihoven, která se konala v roce 2000 v Tallinnu, přednesla M. T. Choldinová příspěvek o vývoji vztahů mezi knihovnicí a informačními pracovníky slovanských knihoven. Vzpomněla 1. mezinárodní kongres sovětských a východoevropských studií konaný roku 1974 v Banffu v Kanadě, na kterém zorganizovala panel „Slovanská bibliografie: současný stav, budoucí rozvoj“. Kromě USA zde ovšem ještě nebyli zastoupeni knihovníci z žádné jiné země. M. T. Choldinová si tehdy dala za úkol dosáhnout na příští konferenci mezinárodní účasti. V dalších letech se podílela na vytváření aktivní komunikační sítě knihovníků slovanských knihoven Severní Ameriky a postupně začala získávat kontakty na skupiny se stejnými aktivitami i v zemích západní Evropy. V roce 1980 se v rámci 2. světového kongresu sovětských a východoevropských studií v Garmisch-Partenkirchenu ve Spolkové republice Německo konala 1. mezinárodní konference knihovníků a informačních pracovníků slovanských knihoven. Tématem byl „Přístup ke zdrojům v 80. letech“, konference se účastnili knihovníci již ze 13 zemí. Zatím zde však nebyly zastoupeny žádné země z druhé strany železné opony. To už neplatilo o 2. konferenci, která se uskutečnila roku 1985 ve Washingtonu. Mezi knihovnicí z 11 zemí byli i zástupci z Československa. 3. konference v Harrogate ve Velké Británii v roce 1990 byla zlomová – vztahy mezi odborníky Západu a Východu se po skončení studené války normalizovaly. V pořadí čtvrtá konference se konala v roce 1995 poprvé na území bývalého východního bloku – ve Varšavě. Zastoupeno bylo již 18 zemí, včetně České republiky. V závěru příspěvku autorka zdůrazňuje význam pokračování těchto konferencí v rámci zmíněného světového kongresu, přejmenovaného na Světový kongres středoevropských a východoevropských studií, jehož nejbližší konání je naplánováno na rok 2005 do Berlína.
78. JONES, Maggie
Digital Preservation Activities in the United Kingdom : building the infrastructure [Aktivity v zájmu ochrany digitálních dat ve Velké Británii : výstavba infrastruktury] / Maggie Jones
In: IFLA J. – [München]. – 0340-0352. – 29, č. 4 (2003), s. 350–356. Lit. 25.
V roce 1995 byla ve Velké Británii vydána Závěrečná zpráva skupiny pro elektronické archivování (Final Report of the Taskforce on Digital Archiving), kterou iniciovaly Sdružení vědeckých knihoven (Research Libraries Group) a Komise pro ochranu a zpřístupnění (Commission on Preservation and Access) s předpokladem, že tato zpráva pomůže zvýšit povědomí o závažnosti problému ochrany digitálních dat. Díky pracovnímu semináři konanému Univerzitou ve Warwicku a podpořenému JISC (Joint Information Systems Committee) a Národní kanceláří pro ochranu (National Preservation Office) vzniklo pak sedm materiálů zachycujících problémy digitální ochrany, které byly posléze v roce 1999 vydány pod názvem Digital Culture (<http://www.bl.uk/services/npo/publicationsnpo.html>). Materiály poukázaly na fakt, že rozhodující roli v ochraně digitálních dat by měli mít hlavně tvůrci dokumentů, jelikož mají nejhlubší znalosti o vytvářených digitálních dokumentech. Ti ale nemají většinou žádné archivářské zkušenosti a východiskem by proto mohla být spolupráce mezi tvůrci dokumentů a organizacemi zkušenými ve zpracování a uchování dat. JISC podpořil vznik projektu Cedars (CURL Exemplars in Digital Archiving) se zaměřením na produkování metodologických a praktických příruček a na poradenství. Některé výsledky Cedars (správa sbírek, intelektuální vlastnictví, metadata, strategie digitální ochrany, prototyp digitálního archivování) jsou již přístupny na webu Cedars (<http://www.leeds.ac.uk/cedars/>). Pro JISC byl vypracován plán s názvem Digital Preservation Strategy 2002–2005 (http://www.jisc.ac.uk/index.cfm?name=pres_strategy). Byly využity zkušenosti americko-britského projektu CAMILEON (viz <http://www.si.umich.edu/CAMILEON/>). V článku je dále podrobně popsán program Digital Preservation Development (Rozvoj ochrany digitálních dat), což byl plán prvního roku, zabývající se zejména projekty archivace webu, elektronických publikací aj. Značnou odpovědnost za plánování a přípravu převzaly Britská knihovna a Národní archiv (zmíněny základní kategorie digitálních obsahů, na něž se zaměřují, jakož i největší projekt digitalizace v British Library s názvem „Collect Britain“ – viz <http://www.bl.uk/collectbritain>). Bylo třeba vypracovat návrh na dotace, který byl připraven v lednu 2000 (The Legal Deposit Libraries Bill), ale ke čtení ve sněmovně se dostal až v březnu 2003, čímž se veškeré projekty na čas zbrzdily. Národní archiv (dříve Public Record Office a Historical Manuscript Commission) byl vybrán, aby se aktivně podílel na poradenství vládním složkám při vytváření elektronických záznamů. Vybudoval také Digitální archiv schopný tyto záznamy uchovávat dlouhodobě. Byl pověřen archivací webových stránek, vytvořením a správou databáze PRONOM (uchovává detailní popis softwarových aplikací, zahrnujících formáty nejen pro čtení, ale i pro zápis – viz <http://www.nationalarchives.gov.uk/preservation/research/digital.htm>). V únoru 2001 se zformovala Koalice na ochranu digitálních dat (Digital Preservation Coalition, DPC, viz <http://www.dpconline.org>), která organizuje školení, fóra, semináře aj. (viz též <http://www.dpconline.org/graphics/whatsnew/>). Ke spolupráci se přihlásily australská Národní knihovna (Memorandum of Understanding, MOU) a americká Kongresová knihovna (prostřednictvím programu NDIIPP – National Digital Information Infrastructure and Preservation Program, viz <http://www.digitalpreservation.gov/>). Originál článku (resp. vystoupení na kongresu IFLA v Berlíně 2003) je dostupný na <http://www.ifla.org/IV/ifla69/prog03.htm>.

79. KAVIAN, Azadeh
 Une maison pour le néerlandais [Dům pro nizozemštinu] / Azadeh Kavian
 In: *Bibliothèque(s) : Revue Assoc. Bibl. Français.* – [Paris]. – 1632-9201. – č. 7 (2003), s. 37–38.
 Ve francouzských Flandrech, ve městě Bailleul (region Nord-Pas-de-Calais, nedaleko Dunkerque), můžeme nalézt v typicky vlámské stavbě zvláštní mediátéku – tzv. „Dům pro nizozemštinu“ (<http://mnl.bailleul.free.fr/>). Založení stejnojmenného sdružení roku 1999 bylo výsledkem iniciativ vedení města na podporu nizozemské kultury, jazyka a literatury v této hraniční francouzsko-vlámsko-nizozemské oblasti. Výsledkem činnosti sdružení je otevření mediátéky (2001) obsahující nejrůznější informační zdroje v nizozemštině od CD-ROM přes zvukové dokumenty a knihy pro mládež až po audiovizuální dokumenty včetně autodidaktických pomůcek. Přes internet jsou také přístupné informační zdroje týkající se nabídek zaměstnání v celém přeshraničním regionu. Činnost této speciální knihovny je finančně podporována státem (pozn. red.: stát, resp. ministerstvo školství, se zapojuje kromě toho i koncepčně a metodicky, především účastí ve vědeckém a pedagogickém výboru sdružení), regionem a místním sdružením obcí (z fondu pro rozvoj venkova), ale také v rámci evropské iniciativy Interreg.
80. KETZER, Roswitha
 Insect control in Public Records Office of Hong Kong [Postup Národního archivu v Hong Kongu v boji proti škůdcům] / Roswitha Ketzer
 In: *Intern. Preserv. News.* – [Paris]. – 0890-4960. – č. 30 (2003), s. 40–43. Lit. 6.
 Ve fondech Národního archivu v Hong Kongu je uchováváno přibližně 800 000 dokumentů archivní povahy a 28 000 ostatních knihovních jednotek. Po materiální stránce je sbírka tvořena z 83 % papírem, z 11 % syntetickými materiály (filmy, mikrofilmy a fotografie) a zhruba ze 6 % ostatními materiály, jako je pergamen, kůže, kov, sklo a vosk. V hongkongském horkém a vlhkém klimatu se velmi dobře daří plísním a parazitnímu hmyzu. 7,4 % sbírek již je parazity napadeno, v budoucím archivu se vyskytlo několik druhů škůdců, např. velmi nebezpečné rybenky a termiti. Obrana proti nim a proti jejich množení spočívá především v kladení návnad, průběžném zkoumání stavu sbírek a kontrole nově získaných dokumentů. Poté, co je hmyz identifikován, je nutno jej zničit přípravky, které neohrožují zdraví zaměstnanců ani kvalitu ošetřovaného materiálu. Tradiční, běžně užívané prostředky obsahují toxické látky (etylenoxid, brometan). V současné době jsou preferovány nové metody, jako např. využití dusíku, který je zvláště účinný v boji proti hmyzu. Tyto postupy jsou spolehlivější, ale nedokáží zabránit novým nákazám. Je nutné infekcím předcházet: monitorovat stav okolí, pečlivě dohlížet na podmínky ve skladovacích prostorách apod. Plný text článku je na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>, resp. na <http://www.ifla.org/VI/4/news/ipn30.pdf>.
81. KRUMINA, Liga
 The Database of Latvian Calendars, 1750–1919 : an Important Component of the National Bibliography [Databáze lotyšských kalendářů, 1750–1919 : důležitá součást národní bibliografie] / Liga Krumina
 In: *Slavic East European Inform. Res.* – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 2–3 (2002), s. 135–140. Lit. 7.
 Lotyšská akademická knihovna v Rize shromažďuje v tištěné podobě a v databázích souběžné a retrospektivní bibliografické informace. Nejvýznamnější jsou informace o lotyšském tištěném kulturním dědictví, které jsou rozděleny na knihy (1585–1919), periodika (1768–1945) a kalendáře (1750–1919). Knižní kalendáře hrají důležitou roli ve společenském životě, odrážejí dobu a její kulturní systém s národními zvyky, stereotypy, tradicemi a estetickým vkusem. Jejich plné bibliografické pokrytí zatím neexistuje, stejně jako jejich analytické studie. Lotyšská akademická knihovna zahájila projekt s cílem vytvořit metodiku bibliografického popisu (analýzou zkušeností ostatních evropských zemí a pomocí lotyšské metodiky popisu jiných tištěných materiálů), sestavit bibliografickou databázi lotyšských kalendářů (od prvního tištěného kalendáře z roku 1750 do roku 1919) a vytvořit systém klíčových slov pro předmětovou analýzu jejich obsahu. Knižní kalendáře jsou z bibliografického hlediska chápány jako „knihy“ a „nepravá periodika“, jako základ bibliografického popisu byla tedy použita mezinárodní a lotyšská pravidla pro popis monografií a seriálových dokumentů: ISBD(M), ISBD(S), BA(M) a BA(S). Oblasti údajů základního bibliografického popisu v databázi lotyšských kalendářů tvoří: 1) název, 2) další názvoslové údaje nebo podnázev, 3) údaje o zodpovědnosti (sestavovatel, editor), 4) místo vydání, 5) jméno vydavatele a/nebo distributora, 6) datum vydání, 7) místo tisku, 8) jméno tiskaře nebo tiskárny, 9) rozsah, údaje o ilustracích, rozměr dokumentu, 10) údaje o řadě a 11) poznámky. Vedle toho byla zahrnuta další doplňující pole údajů, a to poznámky vztahující se k obsahu, včetně zaznamenávání plných obsahů všech kalendářů (tak je možné vyhledávat jakékoli slovo v názvu kterékoli části každého kalendáře), poznámky o bibliografické historii každého titulu (např. změny v názvu, splynutí několika titulů v jeden, rozdělení jednoho titulu na dva nové) a poznámky o přílohách, které nejsou „kalendářní“ (např. populárně vědecké články, próza, poezie, drama – aby byl tento druh informací užitečný pro vyhledávání, bude použito věcné třídění na bázi MDT). Kompletní databáze bude obsahovat přibližně 8000 záznamů.
82. KUUBEN, Indrek – TIIDOR, Ruth
 Early Days of the Disaster Recovery Planning in the Estonian Historical Archives [Tvorba Plánu odstraňování následků katastrof v estonských historických archivech] / Indrek Kuuben, Ruth Tiidor
 In: *Intern. Preserv. News.* – [Paris]. – 0890-4960. – 31, (2003), s. 19–25.
 V článku jsou podrobně popsány aktivity vyvíjené v letech 2000–2003 v Estonsku v rámci iniciativ zaměřených na ochranu dokumentů a zejména vytvoření systému předcházení rizik (projekt Disaster Recovery Planning – DRP). Důležité je uvědomění si rizik a zavedení opatření k jejich minimalizaci, tedy nejen teoretická reflexe, ale také praktický výcvik. Je třeba, aby si všichni zaměstnanci uvědomili důležitost těchto opatření a aby se na nich

také aktivně podíleli. V Estonsku je státním orgánem dohlížejícím na instituce uchovávající tištěné dokumenty Estonská rada pro ochranu. Uchování a ochrana archivních dokumentů jsou v Estonsku právně zakotveny v Archivním zákoně (přiját 1998) a v Archivních pravidlech (přijaty 1999) a vychází z nich i DRP. Strukturální jednotkou, která má v pravomoci koordinaci DRP, je Oddělení pro ochranu Historického archivu (Národní archiv v Estonsku tvoří od roku 1998 Státní archiv, Estonský historický archiv, Rižský archiv a jiné městské archivy, Filmový archiv). Od roku 1999 jsou pro zaměstnance veřejných archivů organizována různá školení zaměřená na analýzu rizik, dále vyšly směrnice pro DRP, které byly vystaveny na internetových stránkách Národního archivu (http://www.ra.ee/galahad/file_storage/2/43/). Chronologický přehled opatření zavedených v letech 2000–2003 v rámci DRP je uveden v přehledné tabulce připojené k článku. Plný text článku je dostupný na <http://www.ifla.org/VI/4/ipn.html>, resp. na <http://www.ifla.org/VI/4/news/ipnn31.pdf>.

83. LEHMANN, Vibeke

Planning and Implementing Prison Libraries : strategies and resources [Plánování a zavádění vězeňských knihoven : strategie a prostředky] / Vibeke Lehmann

In: IFLA J. – [München]. – 0340-0352. – 29, č. 4 (2003), s. 301–307. Lit. 53.

Sekce knihoven poskytujících služby znevýhodněným osobám (The Libraries Serving Disadvantaged Persons Section, LSDP), která pracuje v rámci IFLA, reviduje druhé vydání směrnic IFLA pro vězeňské knihovny (Guidelines for Library Services to Prisoners, 1995). V rámci projektu se jedna z pracovních skupin pokoušela získat informace o současné situaci a o stupni zabezpečení služeb vězeňských knihoven v různých zemích. Výzkum probíhal formou internetových dotazníků, ve kterých byly otázky typu: kdo je poskytovatelem služeb v knihovnách, kdo je sponzoruje, zda existuje národní či regionální směrnice pro tyto služby, pokud ano, jak se dají tyto dokumenty získat, zda na vězeňské knihovny dohlíží vláda apod. Výzkumem byly získány informace z 20 zemí, většinou ze Severní Ameriky a z Evropy, ale také z Austrálie a několika zemí Afriky a Latinské Ameriky. Úroveň vězeňských knihoven se v jednotlivých státech velmi liší, jelikož v mnoha zemích je malá podpora této myšlenky jak ze strany veřejnosti, tak ze strany vlád. V některých zemích se o takových službách ani neuvažuje – vězni v nich nemají téměř žádná práva, tudíž ani právo na informace. Na druhou stranu ty země, které mají s provozováním vězeňských knihoven zkušenosti po mnoho desetiletí (USA, Velká Británie a skandinávské země), přijaly již dávno směrnice a standardy, které slouží k efektivnímu plánování, zavádění a správě tohoto typu knihoven. LSDP doufá, že nové Směrnice IFLA pro vězeňské knihovny poslouží jako model pro ty země, které budou muset podobné dokumenty teprve vypracovat. Členové stálého výboru LSDP se snaží poskytovat vznikajícím vězeňským knihovnám potřebné informace a tyto informace (strategie) jsou v článku podrobně popsány. Je uveden přehled aktivit knihovnických spolků v USA a ve Velké Británii ve sledované oblasti: speciální subkomise Americké knihovnické asociace (ALA) vydala v roce 1992 Knihovnické standardy pro nápravná zařízení pro dospělé (Library Standards for Adult Correctional Institutions), které vycházejí z průzkumu ve vězeňských knihovnách a zaměřují se na administrativu, rozpočet, služby, knihovní materiály i personál. Zmíněná subkomise ALA měla na podzim 2003 zahájit revizi standardů z roku 1992 a doplnit je o kapitoly o informační technologii, marketingu, plánování a evaluaci. Britská Library Association publikovala v roce 1997 druhou verzi Směrnic pro vězeňské knihovny (Guidelines for Prison Libraries). Tato publikace mj. obsahuje krátkou bibliografii a hlavně 11 velmi důležitých dodatků – relevantních politických dokumentů v plném znění, dále soupisy požadavků na personál a popisy práce knihovníků, doporučení pro plánování atd. IFLA, resp. stálý výbor sekce LSDP, nyní pracuje na strategickém plánu IFLA na další dva roky. Jedním z cílů je „prosazovat vývoj a aplikaci standardů a směrnic pro knihovnické služby určené osobám se speciálními potřebami“. Plný text článku (resp. vystoupení na kongresu IFLA v Berlíně v roce 2003) je na <http://www.ifla.org/IV/ifla69/prog03.htm>. K článku je připojena obsáhlá bibliografie.

84. MAIER, Gerald

Common Internet Portal for Libraries, Archives and Museums : BAMPortal [Společný internetový portál pro knihovny, archivy a muzea : BAMPortal] / Gerald Maier

In: Intern. Cat. Bibliogr. Control. – [Frankfurt a. M.]. – 1011-8829. – 32, č. 3 (2003), s. 44–46.

Autor prezentuje německé zkušenosti s vytvářením jednotného přístupu k fondům knihoven, archivů a muzeí s použitím informačních technologií. Knihovny, archivy i muzea lze považovat za informační instituce. V minulosti však prezentovaly a zpřístupňovaly své sbírky odlišným způsobem. V poslední době se objevily snahy o jednotný virtuální přístup k jejich fondům. Napomohla tomu možnost digitalizace dokumentů a jejich následné zpřístupnění v elektronické podobě. V únoru 2001 vznikl projekt BAMPortal – „Gemeinsames Portal für Bibliotheken, Archive und Museen – ein Online-Informationssystem“ (anglicky uváděn jako Common Internet Portal for Libraries, Archives and Museums-Online Information System, <http://www.bam-portal.de/>). Podílejí se na něm tři instituce – Landesarchivdirektion Baden-Württemberg (<http://www.lad-bw.de/fr-lad.htm>), Bibliothekservice-Zentrum Baden-Württemberg (<http://www.bsz-bw.de/>, viz též <http://www.bam-bw.de/>) a Stiftung Landesmuseum für Technik und Arbeit in Mannheim (<http://www.landesmuseum-mannheim.de/>). Cílem bylo zpřístupnit elektronické zdroje účastnických institucí online přes jednotný portál. Ten měl být ve výsledku tvořen čtyřmi úrovněmi: základní informace o odpovědných institucích (1), metadata (2) s propojením na online nápovědu a online katalogy (3) a digitální objekty (4). Hlavním problémem bylo, že každá ze zúčastněných institucí používá jiná pravidla popisu a jiný formát dat – MAB, MIDOSA, FAUST. Německé archivy navíc v podstatě nemají jednotná pravidla pro popis dokumentů (na rozdíl např. od USA, kde jsou od roku 1998 závazná pravidla EAD – Encoded Archival Description). Jako zastřešující prvek byl využit formát metadat DLMeta vycházející z Dublin Core (<http://>

www.dlmeta.de/, <http://dublincore.org/>). Vyhledávání v rámci systému BAMPortal je možné dvojím způsobem: jednoduché plnotextové vyhledávání pomocí vyhledávače a rozšířené vyhledávání v různých polích. Účastnické instituce plánují rozšíření nabídky informačních zdrojů a prohloubení diferencovaného přístupu k uživatelům.

85. MEDEIROS, Norm

Of budgets and boycotts : the battle over open access publishing / O rozpočtech a bojkotech : bitva o volný přístup k elektronickému publikování / Norm Medeiros

In: OCLC Syst. Serv. – [Bradford]. – 1065-075X. – 20, č. 1 (2004), s. 7–10. Lit. 10.

Článek zmiňuje historii elektronických časopisů a vývoj knihovních procesů zaměřených na jejich pořádání a zpřístupňování a podává přehled kontroverzí týkajících se budoucnosti elektronického publikování. Koncept volného přístupu k elektronickým zdrojům není samozřejmě ničím novým. Různé e-printové servery v disciplínách, jako je fyzika, počítačové vědy a ekonomie, existují již dlouhou dobu. Pro zlepšení přístupu ke studijním a vědeckým e-printovým archivům byla v roce 1999 založena The Open Archives Initiative (Iniciativa volných archivů; <http://www.openarchives.org/>), mezi jejíž hlavní úkoly patří správa a sběr metadat o e-pritech. Velká část textu se věnuje důležitému a inovativnímu elektronickému nakladatelství Public Library of Science (nezisková vědecká organizace; <http://www.publiclibraryofscience.org/>). Public Library of Science by se měla podle svých zakladatelů stát katalyzátorem revoluce ve vědeckém publikování. Tato veřejná vědecká elektronická knihovna bude představovat hodnotný zdroj informací pro vědu a vzdělávání, povede např. k možnosti rychlého a správného rozhodování lékařů a informování pacientů a stane se zdrojem hodnotných vědeckých informací pro všechny uživatele bez rozdílu. Před tím, než se tak stane, je však třeba vyřešit mnoho politických a technických otázek. Autor příspěvku v neposlední řadě tlumočí kritiku odborné knihovnické veřejnosti (a nejen té) směřující k nakladatelství Elsevier kvůli vysokým poplatkům za přístup do databází. V několika budoucích letech bude sledování vývoje „šachové partie“ zastánců a odpůrců volného přístupu k elektronickým archivům velmi napínavé.

86. NGIAN LEK CHOH

A totally Do-It-Yourself Library without a Library Customer Service Desk : the Singapore Experience [Zcela samoobslužná knihovna : zkušenost ze Singapur] / Ngian Lek Choh

In: IFLA J. – [München]. – 0340-0352. – 29, č. 4 (2003), s. 298–300.

Národní knihovna Singapur byla do října roku 1995 odborem Ministerstva informatiky a umění. V daném roce byla transformována a stala se Národní knihovni komisí, která přijala úkol experimentovat v oblasti nových služeb. Jedním z problémů bylo zrychlit služby a zkrátit fronty, které se vytvářely hlavně o víkendech a o prázdninách. Nebylo výjimkou čekat 45 minut ve frontě na vrácení knihy a dalších 45 minut v jiné frontě na půjčení nové knihy. Proto byly v roce 1998 všechny knihovny vybaveny samoobslužným systémem 3M zajišťujícím vrácení knih, a to nepřetržitě 24 hodin denně. Tento systém sice značně snížil výskyt front, ale jeho činnost nebyla možná bez účasti personálu knihoven. Proto se začalo experimentovat se systémem radiofrekvenční (bezkontaktní) identifikace (RFID). Ten umožnil vrácení a půjčování knih bez účasti personálu, čímž byl problém front zcela eliminován. Systém též zahrnuje kompletní správu poplatků a uživatelé mají online přístup ke svým čtenářským účtům. Brzy se začalo přemýšlet o samoobslužné knihovně, která by fungovala zcela bez účasti knihovního personálu. Jedním z problémů byla registrace nových uživatelů. Ten byl vyřešen prostřednictvím interaktivního kiosku, který byl dán k dispozici veřejnosti v prosinci 2002. Informační služby byly nahrazeny virtuálním informačním střediskem. Knihovnické zodpovídá dotazy online. Prototyp samoobslužné knihovny byl vybudován v nové knihovně v SengKang. První den ji navštívilo přes 12 300 návštěvníků, kteří si vypůjčili 13 900 knihovních jednotek, zaregistrovalo se 128 nových uživatelů a prostřednictvím virtuálního informačního střediska bylo zodpovězeno 255 dotazů. Nový přístup je v článku nazýván Totally Do-It-Yourself (DIY) Library Concept, autorka pro označení „bezkontaktních“ služeb používá též termín „cybrarian service“. Plný text článku (resp. vystoupení na kongresu IFLA v Berlíně 2003) je dostupný na <http://www.ifla.org/IV/ifla69/prog03.htm>.

87. OTEGEM, Matthijs van

La Biblioth que royale à l'heure du numérique [Královská knihovna v digitální éře] / Matthijs van Otegem

In: Biblioth que(s) : Revue Assoc. Bibl. Français. – [Paris]. – 1632-9201. – č. 7 (2003), s. 30–32.

Národní knihovna Nizozemska v Haagu (Koninklijke Bibliotheek, KB, <http://www.kb.nl/>) je nezávislá organizace financovaná nizozemským Ministerstvem vzdělání, kultury a věd. Knihovna disponuje fondem čítajícím 3,3 milionu knihovních jednotek, celkem zaměstnává 260 osob na plný úvazek (článek obsahuje i další statistické údaje). Participuje na velkých evropských projektech, jako je Gabriel (<http://www.bl.uk/gabriel/>), Renardus (<http://www.renardus.org/>) aj., a účastní se aktivit řady národních a mezinárodních organizací, např. ELAG (<http://www.elag.org/>), CDNL (<http://www.nla.gov.au/initiatives/meetings/cdnl/>) atd. Poslání knihovny je definováno v zákoně o vysokém školství a výzkumu. Má za úkol např. poskytovat široké veřejnosti služby vysoké kvality, rozvíjet dokumentační politiku vlastní instituce i státu, uchovávat a zpřístupňovat národní kulturní dědictví, koordinovat aktivity na tomto poli, zejména vývoj technologií přístupu k elektronickým dokumentům. Mj. koordinuje národní projekt digitalizace sbírek knihoven, archivů a muzeí „Paměť Nizozemska“ (Het Geheugen van Nederland, <http://www.geheugenvannederland.nl/gvnnl/all/index.cfm>). Vytváří souběžnou i retrospektivní národní bibliografii, od roku 2002 i na základě povinného deponování elektronických dokumentů. Přípravuje experimentální archivaci stránek národního webu a participuje na mezinárodním úsilí o vývoj technologií dlouhodobého uchovávání a přístupu k elektronickým dokumentům. V rámci strategie na léta 2002–2005 se KB snaží zlepšit

některé služby uživatelům, rozšiřuje prostor určený pro stálou expozici výjimečných exemplářů ze sbírek, prohlubuje kontakty s nizozemskou vědeckou a univerzitní komunitou atd. KB má také v plánu vytvořit informační centrum pro knihovny, archivy a muzea. Chce tak zpřístupnit ostatním institucím své poznatky zejména z oblasti výzkumu digitalizace a ochrany fondů.

88. OTEGEM, Matthijs van

Les BU néerlandaises se mobilisent [Nizozemské univerzitní knihovny se aktivizují] / Matthijs van Otegem
In: *Bibliothèque(s) : Revue Assoc. Bibl. Français.* – [Paris]. – 1632-9201. – č. 7 (2003), s. 26–28.

Nizozemská asociace UKB (<http://www.ukb.nl>), která v současnosti sdružuje 13 univerzitních knihoven, Královskou (národní) knihovnu (<http://www.kb.nl>) a knihovnu Nizozemského ústavu pro vědecké informace (<http://www.niwi.nl>), spadá pod Nizozemskou královskou akademii věd), vznikla roku 1977, aby pokračovala v iniciativách v té době zanikajícího Státního konzultačního výboru pro knihovny (vznikl již v roce 1922). V 70. letech, v situaci ekonomické stagnace, knihovny velmi silně pocítily omezené financování akvizice a správy fondů. Současně to bylo období nastupující automatizace knihoven. UKB vznikla z potřeby praxe čelit těmto výzvám, a to především změnami metod práce, které přinášela automatizace, a zlepšováním informačních služeb vědecké komunitě. Ve strategii pro období 2001–2003 si UKB stanovila jako základní cíle co největší podporu zpřístupňování dokumentů v elektronické formě a zajištění co nejsnazšího přístupu k těmto dokumentům. V ideálním případě by všechny vědecké informace produkované na území Nizozemska měly být dostupné na internetu (uveden pojem „národní vědecký fond“ vycházející z pojetí vědění jako veřejného statku). V článku je dále popsáno, jakou úlohu v tomto směru mají univerzity, knihovny, archivy, vydavatelé (UKB vytvořila komisi pro vztahy s vydavatelem vědeckých publikací – jde především o ceny elektronických periodik a o zabezpečení přístupu k tomuto typu vědeckých informací). Komise UKB s názvem „Integrace a propojení“ se zabývá programy pro vyhledávání v heterogenních bázích a vytvořením brány, která bude umožňovat přístup k fondům institucí, které jsou členy konsorcia UKB. UKB chce dále prohloubit spolupráci s univerzitami a technickými vysokými školami v zájmu optimalizace nástrojů pro efektivní vyhledávání na webu (získávání pertinentních výsledků vyhledávání). Dalším cílem UKB je řešení problému dlouhodobého uchovávání elektronických publikací. V současné době Nizozemská národní knihovna pracuje s IBM na vývoji systému elektronického uchovávání (povinného deponování) digitálních dat. Důležitým partnerem UKB podílejícím se na těchto iniciativách je vzdělávací a výzkumné sdružení pro oblast síťových zdrojů a informačních technologií SURF (<http://www.surf.nl>); SURF je obdoba českého projektu CESNET – pozn. překl.).

89. PIVOVAROV, Eugene

Internet Sources on Russian Emigration to America [Internetové zdroje o ruských emigrantech v Americe] / Eugene Pivovarov

In: *Slavic East European Inform. Res.* – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 1 (2002), s. 73–81.

Autor vybral několik užitečných webových stránek o ruských emigrantech. Zaměřil se na data, která obsahují možnou specializaci autorů, institucionální odpovědnost za stránky, dostupnost plnotextových dokumentů a různost používaných jazyků. Nejobsáhlejší dostupné informace jsou v Národním souborném katalogu rukopisných sbírek (National Union Catalog of Manuscript Collections, <http://www.loc.gov/coll/nucmc/>) a v Archivu USA (<http://archives.chadwyck.com>). Dokumenty o ruských emigrantech jsou zveřejňovány univerzitami, které tyto dokumenty postupně zpřístupňují online. Tyto webové stránky většinou poskytují informace o archivních fondech nebo o příbuzných materiálech bez jakékoli prezentace aktuálních dokumentů či jakéhokoli detailnějšího popisu. Výjimku tvoří webová stránka Russian/Commonwealth of Independent States Collection v Knihovně a archivu Hooverova institutu Stanfordské univerzity (<http://www-hoover.stanford.edu/hila/russiaandcis.htm>). Lze zde najít nejen informace o materiálech obsahujících informace o předrevolučním Rusku, ale také o dokumentech z doby občanské války a sovětského období. Projekt „Katalogu čtyř univerzit“ prezentuje seznam archivních materiálů a jejich detailní popis včetně každého vstupu, stejně jako informace o Yaleské univerzitě. Tato stránka (<http://www.amherst.edu/~acrc/archives.html>) je především zaměřena na ruskou historii, emigrace je popsána pouze povrchně. Webová stránka, která obsahuje plnotextové položky o ruském období historie Aljašky, je nazvána Meeting of Frontiers/Vstreča na hranicích (<http://frontiers.loc.gov/>). Tato dvojjazyčná stránka vytvářená Kongresovou knihovnou ve spolupráci s moskevskou Ruskou státní knihovnou, petěrburskou Ruskou národní knihovnou a dalšími ruskými (sibiřskými) vědeckými a muzejními institucemi nabízí elektronické verze originálních dokumentů včetně ručně psaných dopisů, fotografií a zvukových nahrávek (viz též <http://www.nlr.ru:8101/inter/meeting.htm>). Kongresová knihovna (European Division) má další kolekci, která obsahuje také sovětské materiály včetně pamfletů a efemér. Její webové stránky (<http://lcweb.loc.gov/rr/european/>) zpřístupňují rozsáhlého průvodce Ruskou sbírkou Kongresové knihovny. Většina amerických veřejných knihoven má informace o ruských emigrantech. Ruská státní knihovna v Moskvě spravuje oddělení „Rusové v zahraničí“ (<http://www.rsl.ru/resource/data/rz.htm>) a vytváří Souborný katalog seriálových publikací o ruské emigraci (Svodnyj katalog seriál'nykh izdanij russkogo zarubež'ja) a databázi článků ruských emigrantů. IREX (International Research & Exchanges Board) podporuje zajímavý projekt nazvaný Zahraniční Rusko (Russkoje zarubež'je/Russia Abroad), který je prezentován jako první pokus zpřístupnit online data o emigraci během ruské historie (<http://chss.irex.ru/db/zarub/>). Tato stránka má tři souvztažné skupiny dat: Encyklopedie Ruské diaspory, Průvodce archivy obsahujícími materiály o ruských emigrantech a moskevskými archivy a bibliografie Ruské diaspory. Autor uvádí i další weby vytvářené v USA, v nichž se odráží svět ruských Američanů, např. Lebed' (<http://www.lebed.com>), Bol'shoi Vashington (<http://bolshoiwashington.com>), Russkaia Reklama ([NÁRODNÍ KNIHOVNA, 15, 2004, č. 4](http://www.russian-</p></div><div data-bbox=)

advertisement.com), Kontinent (<http://www.kontinent.org>), My i Amerika (<http://www.weandamerica.com>), Kongress Russkích Amerikantsev (<http://www.russian-americans.org/Rindex.html>), Russkije v Amerike (http://www.russian-americans.org/RCRA_Art_Russinusa.htm) aj.

90. RAKITYANSKAYA, Anna
The Reinvention of REENIC [Znovustvoření REENICu] / Anna Rakityanskaya
In: Slavic East European Inform. Res. – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 1 (2002), s. 83–85.
Server REENIC (Russian and East European Network Information Center, <http://reenic.utexas.edu/reenic/index.html>) je jeden z nejstarších a nejznámějších průvodců po informačních zdrojích o východní a střední Evropě, Rusku a dalších zemích bývalého Sovětského svazu na internetu. Je podporován Centrem pro ruská, východoevropská a euroasijská studia na Texaské univerzitě v Austinu. REENIC byl spuštěn v srpnu 1994 a brzy se stal velmi úspěšným. Původní verze, založená na vyhledávání podle předmětu, ovšem brzy přestala vyhovovat. Vzhledem k rychlému rozvoji internetových technologií, obrovskému rozšíření používání internetu a také vzhledem k častému střídání webmasterů (koordinátorů) REENICu byly stránky na podzim roku 2000 už jen sbírkou zastaralých odkazů s nepřehlednou strukturou. V současnosti je REENIC ožívován a přetvářen. Původně zde byly rejstříky zemí i předmětů, nárůst informací na internetu však znemožnil udržovat odkazy na dvou místech. Nyní hlavní menu nabízí tyto 3 kategorie: „Zdroje týkající se východní a střední Evropy a bývalého Sovětského svazu (obecné)“ – ty, které pokrývají celý region; „Zdroje podle regionu“ – pokrývající obecné zdroje týkající se specifických regionů (Balkán, střední Asie, střední Evropa, pobaltské státy, Kavkaz a východní Evropa); „Zdroje podle země“ – stránky 27 zemí. Všechny stránky jednotlivých zemí a regionů jsou stejně jako první kategorie dále děleny podle předmětu (Základní informace o zemi/regionu, Vyhledávací nástroje na internetu a dalších 24 abecedně uspořádaných předmětových hesel). Co se týče původního záměru předmětového třídění, uvažuje se, že může být v budoucnu použito, ovšem muselo by být tvořeno a udržováno automatizovaným způsobem. Zatím je zde možnost použití vyhledávacího okna „Search“, přičemž se hledané heslo vyhledá pomocí služby WAIS ve všech zemích a regionech. Novinkou je anotování odkazů, což má usnadnit uživatelům výběr zdrojů.
91. SCHÖPFEL, Joachim
INIST-CNRS in Nancy, France : „a model of efficiency“ [INIST-CNRS ve francouzském Nancy : „příklad účinnosti“] / Joachim Schöpfel
In: Interlending Doc. Supply. – [Bradford]. – 0264-1615. – 31, č. 2 (2003), s. 94–103. Lit. 21.
Francouzský Institut vědeckých a technických informací (INIST – Institut de l'Information Scientifique et Technique, http://www.inist.fr/index_en.php) je součástí francouzského Národního centra vědeckého výzkumu CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique, <http://www.cnrs.fr/>). Řadu let si udržuje významnou pozici na francouzském i evropském trhu s vědeckými a technickými informacemi. Zpřístupňuje dvě hlavní databáze: PASCAL pro oblast STM a FRANCIS pro oblast společenských věd (dohromady obsahují více než 17 milionů záznamů). Tyto databáze a celá řada dalších zdrojů jsou volně dostupné z portálu ConnectSciences (<http://connectsciences.inist.fr/>). INIST dále participuje na tvorbě databáze šedé literatury SIGLE, vlastní více než 26 000 titulů časopisů, 60 000 vědeckých zpráv, 62 000 konferenčních materiálů, 110 000 disertací a 10 000 dalších monografií. Je součástí francouzského systému dodávání dokumentů (je hlavním dodavatelem vědeckých a technických dokumentů v zemi). Dokumenty, které nemá ve vlastním fondu, získává od více než 200 spolupracujících institucí, jako je BLDSC ve Velké Británii, CISTI v Kanadě, TU Delft v Nizozemsku (<http://www.tudelft.nl/>) aj. Žádány jsou především články, konferenční materiály, zprávy a disertace. Zatímco v minulosti služeb dodávání dokumentů využívali především vědci, dnes je velká část služeb DDS využívána ke komerčním účelům. Povolení reprodukovat díla (papírové kopie) vydává Centre français d'exploitation du droit de copie (CFC). INIST zajišťuje také přístup k elektronickým zdrojům, má smlouvu např. s firmami Elsevier a OVID. INIST spolupracuje s dalšími institucemi spadajícími pod CNRS, jako je např. laboratoř ATILF zabývající se počítačovým zpracováním a analýzou francouzského jazyka (Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française, <http://www.atilf.fr/>) nebo LORIA (Laboratoire Lorrain de recherche en informatique et ses applications, <http://www.loria.fr/>) se zaměřením na výzkum informatiky. V článku jsou dále nastíněny vývojové trendy, které lze v oblasti dodávání vědecko-technických dokumentů v budoucnu očekávat, možnosti prohloubení spolupráce INIST s dalšími institucemi a jeho účast na připravovaných či již probíhajících projektech.
92. THORHAUGE, Jens
Danish Strategies in Public Library Services to Ethnic Minorities [Dánské strategie veřejných knihovnických služeb ve vztahu k etnickým menšinám] / Jens Thorhauge
In: IFLA J. – [München]. – 0340-0352. – 29, č. 4 (2003), s. 308–312.
Dánsko se jako malý přímořský stát začalo zabývat etnickými menšinami zhruba v polovině 60. let 20. století. V té době neexistoval – tak jako třeba v Americe či Austrálii – efektivní model integrace menšin, bylo proto zapotřebí přemýšlet o integračních programech, které by pomohly imigrantům začlenit se do dánské společnosti, orientovat se v kultuře a zvyklostech nové země, zvýšit jejich vzdělanost a usnadnit adaptaci v novém prostředí. Tato problematika se samozřejmě dotkla i dánských knihoven, které se od samého začátku snažily přizpůsobit své služby novým uživatelům. Brzy vznikla Imigrační knihovna pro veřejné knihovny, nacházející se ve Státní a univerzitní knihovně v rhusu. Postupně si vytvořila výbornou strukturovanou sbírku zahrnující knihy v mnoha jazycích menšin, ze které zapůjčuje požadovaná díla ostatním dánským veřejným knihovnám. O obrovský pokrok se zasloužila v polovině 90. let Městská knihovna v rhusu. Vytvořila jednoduchou knihovnickou síť, jež

umožnila uživatelům přístup ke zdrojům v jejich mateřském jazyce. Z této sítě se pak vyvinul portál FINFO (<http://www.finno.dk>) provozovaný Dánskou státní a univerzitní knihovnou a Dánskou ústřední knihovnou pro imigrační literaturu. Hlavním cílem je nabízet informace o společnosti, kultuře, zaměstnání, sociálním zabezpečení atd. v 11 jazycích nejvíce rozšířených menšin (např. albánštině, arabštině, turečtině, ruštině aj.). Jednoduchými odkazy se pak uživatel dostane na důležité internetové stránky mateřských zemí a kontinentů. Dánská národní knihovna zahájila projekt, v němž čtyři poradci pro etnickou kulturu spolupracují s knihovnami v regionech Nizozemska na rozvoji nových služeb ve snaze o postupné vytvoření hybridní knihovny, která by splňovala náročné požadavky uživatelů a která by také umožňovala použití nápovědy pro uživatele. Plný text článku (resp. vystoupení na kongresu IFLA v Berlíně, 2003) je na <http://www.ifla.org/IV/ifla69/prog03.htm>.

93. VOLODIN, Boris

The Contemporary State of World Librarianship As Reflected by Library Science Literature in Russia [Současný stav světového knihovnictví a jeho reflexe v ruské vědecké knihovnické literatuře] / Boris Volodin
In: Slavic East European Inform. Res. – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 2–3 (2002), s. 193–199.

V letech 1998–1999 se vědeckovýzkumné pracoviště Ruské národní knihovny (RNB) v Sankt-Petěrburgu pokusilo zkoumat ruskou odbornou literaturu o knihovnictví publikovanou v letech 1994–1998, a to s ohledem na uplatnění moderních trendů v oboru. Výsledky této studie jsou analyzovány v monografii (podle autora měla být vydána v roce 2000). Hlavní užitou analytickou metodou byla bibliometrická metoda, která umožnila analyzovat jednak předměty ruské vědecké literatury o knihovnictví, jednak institucionální strukturu knihovní vědy. Doplňkově byla použita sociologická metoda odborného hodnocení, a to k hodnocení současného stavu ruské knihovní vědy a k hodnocení institucionálních podmínek. Bibliometrická metoda byla použita hlavně kvůli analýze témat zahraniční odborné knihovnické literatury. Byly analyzovány jak vědecké dokumenty, tak ostatní publikace včetně současných ruských abstraktů a citačních záznamů literatury o knihovnictví. Výsledkem bibliometrické analýzy je vymezení pěti skupin dokumentů zahrnujících nejčastěji se objevující témata: služby pro uživatele knihoven, typy knihoven a knihovních sítí, knihovní sbírky, knihovnictví a odborné vzdělání knihovníků, katalogy knihoven. Byly určeny i skupiny obsahující naopak nejmenší počet dokumentů: ekonomika knihovnictví, organizace a administrativy knihoven, architektura knihoven. Kategorie s nejvyšším i nejnižším počtem dokumentů ukazují na typicky převládající dominanci amerických autorů. Např. kategorie dokumentů zabývajících se ekonomikou knihovnictví obsahuje 175 dokumentů, přičemž více než polovina z nich (91) je napsána americkými autory. Většina evropských zemí je zastoupena dvěma nebo třemi dokumenty. Autor se zamýšlí také nad otázkou zabezpečení průběžné analýzy zahraniční teorie a praxe. Systém, který se v Rusku vytvořil v době Chruščovova umírněného liberalismu a který fungoval až do začátku 90. let, byl svým způsobem jedinečný. V 90. letech byl zničen a jeho obnovení v brzké době lze sotva očekávat. Mnohé však lze udělat rozvíjením příslušných činností v knihovnických centrech v národních knihovnách v Moskvě a Sankt-Petěrburgu.

94. WALLACH, Ruth

Electronic Information Delivery and Consortium Realities at the End of the Millenium [Dodávání elektronických informací a konsorcia na konci milénia] / Ruth Wallach

In: Slavic East European Inform. Res. – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 2–3 (2002), s. 121–126. Lit. 1.

Konsorciem PACSLAV (Pacific Coast Slavic and East European Library Consortium) bylo zformováno v roce 1995, aby podporovalo rozvoj zdrojů knihoven slovanských studií na západním pobřeží USA a Kanady. Je tvořeno deseti univerzitami. Jeho cílem je: 1) poskytnout odbornou podporu programům účastnických institucí, stejně jako ostatním institucím v regionu, 2) udržovat a zvyšovat výzkumný potenciál slovanských a východoevropských sbírek v západním regionu, 3) zlepšit přístup každého uživatele knihovny ke zdrojům spravovaných konsorciem, 4) sdílet informace o důležitých odborných problémech. Jedním z výsledků společné práce v rámci PACSLAV je zpracování seznamu časopisů, které vlastní členské knihovny, a jeho zpřístupnění ve vyhledávací databázi, dále např. 160stránkový průvodce ruskými referenčními zdroji (Russian Reference Sources) vypracovaný Wojciechem Zalewskim ze Stanfordovy univerzity (viz odkaz na webové stránce PACSLAV), „Ruské spisovatelky devatenáctého století“ (společný projekt univerzity Kalifornie v Berkeley a Ruské národní knihovny v Sankt-Petěrburgu) a další projekty. PACSLAV má rozsáhlé webové stránky umístěné na serveru Kalifornské univerzity v Berkeley (<http://www.lib.berkeley.edu/Collections/Slavic/Pacslav/>). Stránky obsahují detailní memorandum o smlouvách, seznam členských institucí s příslušnými odkazy, informace a pomůcky pro katalogizaci, odkazy na souborné katalogy seriálů a mikromédií atd. Ne všechny části jsou aktualizované. Autor však soudí, že je výhodné být členem takového společenství, dokonce i když nemůžeme držet krok s hlavním proudem a s celým programem.

95. WARD, Jewel

Unqualified Dublin Core usage in OAI-PMH data providers [Nekvalifikované používání Dublin Core poskytovateli dat zapojených do projektu OAI-PMH] / Jewel Ward

In: OCLC Syst. Serv. – [Bradford]. – 1065-075X. – 20, č. 1 (2004), s. 40–47. Lit. 18.

Informační profesionálové v různých státech a komunitách vytvořili různé formáty metadat, které vyhovují jednotlivým institucím. Heterogenní schémata jsou však problematická pro vyhledávání informací na internetu, protože vyhledávací stroje musí „rozumět“ každému schématu, aby mohly být nalezeny relevantní informace. Vhodným řešením pro vyhledávací stroje může být jednotná sada metadatových prvků zastřešující všechna heterogenní schémata. Společným standardem je DCMES (Dublin Core Metadata Element Set – <http://dublincore.org/>)

documents/dces/) a protokolem, který zajišťuje interoperabilitu mezi digitálními knihovnami a národními metadataovými formáty, je OAI-PMH (Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting; <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>). Článek popisuje experimentální studii využití sady metadataových prvků Dublin Core 100člennou skupinou poskytovatelů dat, kteří jsou přihlášení k projektu Open Archives Initiative (OAI, <http://www.openarchives.org/>). Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je využíván veškerý potenciál DCMES. Výsledky výzkumu ukazují, že sada metadataových prvků DC není poskytovateli dat využívána v plném rozsahu. Např. ze 100 providerů jen 82 mělo metadata vhodná pro provedení analýzy a jen 71 % z těchto 82 providerů využívá pět nejdůležitějších prvků (tvůrce, identifikátor, titul, datum vydání a typ publikace) z celkového počtu 15 prvků. Tato studie se nezabývá otázkou, proč je sada metadataových prvků DC tak málo využívána. Je chyba v samotném schématu metadat, nebo v práci informačních profesionálů a uživatelů, kteří je používají?

96. WELLHEISER, Johanna

Preparing for the Worst, Planning for the Best : Protecting our Cultural Heritage for Disaster [Příprava na nejhorší, očekávání nejlepšího : ochrana kulturního dědictví proti katastrofám] / Johanna Wellheiser

In: Intern. Preserv. News. – [Paris]. – 0890-4960. – č. 30 (2003), s. 44–46.

Článek přináší informace o konferenci Sekce IFLA pro ochranu a konzervaci, která předcházela kongresu IFLA v Berlíně 2003. Na konferenci přijelo 90 účastníků 25 národností a bylo prezentováno 16 příspěvků přednášejícími z 22 zemí. První den se předmětem zájmu stala především politika ochrany a předcházení rizik daná specifickou situací v jednotlivých zemích a spolupráce s kulturními organizacemi jako objekty výkonné moci na institucionální úrovni. Druhý den se debata orientovala převážně na studium jednotlivých případů, na různé metody zjišťování a posuzování míry nebezpečí a na stanovení žebříčků priorit při záchranných akcích. S příspěvkem o záplavách v roce 2002 v Praze vystoupil také vedoucí Oddělení konzervace Národní knihovny ČR Jiří Vnouček, který se věnoval mj. rozvoji několika metod osvědčených při záchraně dokumentů poškozených při povodních. Poslední část přednášek seznámila účastníky opět s příklady metod obnovy různých typů dokumentů: sublimační sušení (kryosušení), práce s fotografickým materiálem, archiváliemi, grafickými díly, různým materiálem obsahujícím organické komponenty (např. voskové válečky), audiovizuálními a informačními médii. Zpráva je dostupná na <http://www.ifla.org/VII/s19/sconsv.htm> a <http://www.ifla.org/VI/4pac.htm>. O mezinárodních konvencích a doporučeních viz též <http://www.ifla.org/blueshield.htm>.

97. ZILPER, Nadia

Electronic Information Delivery : Selection and Acquisition of Web-Electronic Serials and Databases for Slavic Collections [Přístupnost elektronických informací : výběr a akvizice elektronických časopisů a databází slovanských sbírek] / Nadia Zilper

In: Slavic European Inform. Res. – [Stanford]. – 1522-8886. – 3, č. 23 (2002), s. 127–134. Lit. 1.

Článek americké autorky se týká obecných zásad akvizice elektronických dokumentů s přihlédnutím k charakteru slavistických sbírek. Popisuje funkce a činnosti odborného pracovníka zodpovědného za rozvoj sbírek. Autorka pro stručnost používá anglický termín „selector“, vysvětluje však, že označení této funkce se v knihovnách USA velmi liší (kromě uvedeného termínu se používá označení bibliographer, collection developer, subject specialist, area specialist, area studies librarian, collection manager). Funkce zahrnuje množství aktivit, které se vztahují k vývoji knihovnické sbírky, včetně vymezení a koordinace politiky výběru, odhadu potřeb uživatelů a potenciálních uživatelů, hodnocení sbírek, identifikace potřeb sbírky, vlastního výběru materiálů, plánování obnovy sbírek včetně vyřazování atd. Akviziční pracovník („selector“) připravuje rozpočtové požadavky, je odpovědný za výběr materiálů v několika bibliografických úrovních (monografie a seriály) i fyzických formátech (tištěný dokument, mikrofilm, audiovizuální či elektronický dokument). Výběr materiálů probíhá s ohledem na tato kritéria: téma publikace, intelektuální obsah, potenciální využití, vztah dokumentů ke sbírce jako celku, bibliografický význam, jazyk publikace, cena. Akvizice tištěného a elektronického dokumentu je absolutně odlišná. Pro akvizici elektronických dokumentů musí mít akviziční pracovník technické vědomosti a musí dobře znát počítačové aplikace. Pokud elektronické materiály odpovídají kritériím výběru, zjišťují akviziční pracovníci rozsah databáze, médium dodání, periodicitu aktualizace a technické požadavky. Některé specifické elektronické dokumenty vyžadují brát v úvahu typ prohlížeče, formát textu, parametry ochrany textu, ochrany dat, přístupu nebo vlastnictví. Je třeba zjistit, jaký způsob vyhledávání je použit a jak systém zobrazuje výsledky vyhledávání, zda je použita diakritika (např. v případě češtiny), uplatněna správná transliterace (v případě cyrilice) atd.